

Yusupov Nodirbek Abdujalilovich,
Toshkent davlat yuridik universiteti
Mehnat huquqi kafedrası o'qituvchisi

FUQAROLARNING SHAXS HAQIDAGI MA'LUMOTLARINI HIMOYA QILISH

***Annotatsiya.** Fuqarolarga berilgan mehnat huquqi, nafaqat milliy qonunchilik bilan balki xalqaro hujjatlarda ham alohida ta'kidlangan xususan, inson huquqlari to'g'risidagi umumiy qoidalarni o'z ichiga olgan inson huquqlari Umumjahon Deklaratsiyasining 23-moddasida ta'kidlanganidek, har bir shaxs mehnat qilish, ishni erkin tanlash, adolatli va qulay mehnat sharoitlariga ega bo'lish va ishsizlikdan himoyalanganish huquqiga ega. Adolatli va qulay mehnat sharoitlari inson mehnati himoyalanganligini ko'rsatadi. Ushbu qoida barcha fuqarolarning adolatli mehnat sharoitlarida ishlash huquqini kafolatlaydigan*

***Kalit so'zlar:** shaxs haqidagi ma'lumotlar, raqamli texnologiyalar, ma'lumotlarni himoya qilish.*

***Аннотация.** Право на труд, предоставленное гражданам, подчеркивается не только национальным законодательством, но и международными документами, в частности, как указано в статье 23 Всеобщей декларации прав человека, которая включает общие положения о правах человека, каждый человек имеет право работать, имеет право свободно выбирать работу, иметь справедливые и комфортные условия труда и быть защищенным от безработицы. Справедливые и комфортные условия труда свидетельствуют о том, что труд человека защищен. Данное положение гарантирует право всех граждан на труд в справедливых условиях труда.*

***Ключевые слова:** персональные данные, цифровые технологии, защита данных.*

Annotation. The right to work granted to citizens is emphasized not only by national legislation, but also by international documents, in particular, as stated in

Article 23 of the Universal Declaration of Human Rights, which includes general provisions on human rights, every person has the right to work, has the right to freely choose work, have fair and comfortable working conditions and be protected from unemployment. Fair and comfortable working conditions indicate that human labor is protected. This provision guarantees the right of all citizens to work under fair working conditions.

Key words: personal data, digital technologies, data protection.

Shaxs haqidagi ma'lumotlar- deganda biz elektron, qog'ozda va/yoki boshqa moddiy tanada qayd etilgan ma'lum bir shaxsni ko'rsatish yoki aniqlash imkonini beruvchi ma'lumotlar hisoblanadi

Xodimlarning shaxs haqidagi ma'lumotlarini himoya qilish kontsepsiyasini talqin qilish uchun, birinchi navbatda, qonun normalarini tahlil qilish lozim. Ta'kidlash joizki, O'zbekiston Respublikasida mehnatni muhofaza qilish masalasi yangi tahrirda qabul qilingan "Mehnatni muhofaza qilish to'g'risida" gi O'zbekiston Respublikasi Qonuni va "Jismoniy shaxslar to'g'risida ma'lumot to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Qonuni, O'zbekiston Respublikasining "Jismoniy shaxslar to'g'risida ma'lumot" qonunlari bilan tartibga solinmoqda.

Xorijiy mamlakatlar tajribasiga e'tibor qaratsak AQShda shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilishning birinchi huquqiy bazasi 1948 yildagi axborot xavfsizligi siyosati bilan bog'liq. Amerika qo'shma Shtatlari ulkan mehnat bozoriga ega davlatdir. Mamlakat yuqori daromad olish va aholi bandligini ta'minlash bo'yicha dunyoda yetakchi hisoblanadi. Ma'lumotlarga ko'ra, 2020-yillarda mamlakatda xususiy ishchilar soni 160,14 millionni tashkil etdi. Xususiy mehnat atamasi mehnat statistikasi byurosi tomonidan kamida 16 yosh va undan katta bo'lgan yoki ish izlayotgan amerikalik ishchilar toifasini tavsiflash uchun ishlatiladi[1]. 2020-yil sentabrda ishsizlik darajasi 0,5% dan 7,9% gacha tushdi va ishsizlar soni 100 million kishiga kamaydi. Shu sababli, har bir xodimning ma'lumotlarini himoya qilish har bir davlatning asosiy instituti sifatida har kuni

dolzarb masalaga aylandi. Amerika Qo`shma Shtatlari 50 ta shtatdan iborat federal davlat bo`lib, ularning huquqiy tizimlari va qonunlari bir-biridan mustaqildir. Shu sababli, barcha ish beruvchilarga taalluqli bo`lgan mehnat munosabatlarini tartibga soluvchi yagona qonunlar to`plami mavjud emas. Shu munosabat bilan ular axborot xavfsizligi masalalarida turli xil siyosatlarni amalga oshiradilar.

Germaniya Federativ Respublikasi Konstitutsiyasi doirasida mustaqil mehnat sudining tashkil etilishi mamlakat huquqiy siyosatining izchil rivojlanishining yaqqol namunasidir[2]. Shuni ta`kidlash kerakki, Yevropa Ittifoqining huquqiy hujjatlari Germaniyaning mehnat qonunchiligiga sezilarli ta`sir ko`rsatadi. Mamlakat qonun chiqaruvchi organi qonunni qabul qilish jarayonida Ittifoqning normativ hujjatlari va ko`rsatmalarining ustuvor yo`nalishlarini, shuningdek Evropa Adliya sudining qonunni talqin qilish to`g`risidagi qarorlarini hisoblashi shart. Ammo shuni ta`kidlash kerakki, Germaniyada mehnat to`g`risidagi qonun umumlashtirildi va butun kodga aylanmadi. Mehnat munosabatlari to`g`risidagi qonun hujjatlari bir nechta farmonlardan iborat bo`lib, qonundagi bo`shliqlar sud hujjatlari bilan tartibga solinadi. Ushbu holat ish beruvchilar va xodimlar tomonidan mehnat Qonunini to`g`ri qo`llash va to`g`ri qo`llash jarayonida juda ko`p muammolarni keltirib chiqaradi[3].

Germaniyaning "mehnat sharoitida xavfsiz ma`lumot" qonuni Evropa Ittifoqi va xalqaro xususiy standartlar asosida qabul qilingan. Chunki Evropa hamjamiyatini tashkil etuvchi shartnoma A`zo davlatlardan ish muhitini yaxshilashga, ishchilarning salomatligi va xavfsizligini himoya qilishga yordam berishni talab qiladi. Ushbu maqsadga erishish uchun Evropa Kengashi mehnatni muhofaza qilish va ish joyida oshkor qilmaslik sohasida minimal standartlarni belgilash bo`yicha ko`rsatmalar ishlab chiqdi, ular milliy mehnat xavfsizligiga kiritilishi kerak. Yevropa kengashining bu sohadagi eng taniqli ko`rsatmasi – bu 1989-yil 12-iyunda qabul qilingan 89/391/ECC-sonli “Ishchilar xavfsizligi va sog`lig`ini yaxshilashni rag`batlantirish choralarini ko`rish to`g`risida”gi

Direktivasiidir. O'tgan yillar davomida Germaniya Federativ Respublikasida ushbu ko'rsatma asosida ish joyidagi mehnatni muhofaza qilishning turli xil sohalari (masalan, ish joylari, ish jihozlari, shaxsiy himoya vositalari, ekranli uskunalarni boshqarish, yuklarni qo'lda boshqarish, xavfli moddalar bilan ishlash, biologik vositalar, qurilish maydonchalari kabi) bo'yicha individual ko'rsatmalar chiqarildi.

Shuni ta'kidlash kerakki, mehnatni muhofaza qilish instituti normalarining o'ziga xos xususiyati uning texnik va sanitariya qoidalari bilan chambarchas bog'liqligidadir. Ya'ni, xodimning shaxs haqidagi ma'lumotlarini himoya qilish jarayonida mehnat huquqi haqidagi munosabatlar bilan bir qatorda boshqa munosabatlar ham paydo bo'ladi. Bu ish beruvchilarga ko'proq mas'uliyat beradi.

O'zbekiston Respublikasi "Shaxsga doir ma'lumotlar to'g'risida"gi Qonunining 27-moddasida shaxsga doir ma'lumotlarini himoya qilish kafolatlari belgilangan. Unga ko'ra, Davlat shaxsga doir ma'lumotlarning himoya qilinishini kafolatlanishi ko'rsatilgan[4].

odamlar foydalanuvchi hisoblarini ro'yxatdan o'tkazganda yoki Internet-messenjerlar, saytlar va ijtimoiy tarmoqlarda guruhlar yoki kanallarni tashkil qilganda, odam haqidagi ma'lumotlardan foydalanish va tarqatish keskin oshishi, ya'ni. uning fotosurati, ismi, ish joyi, joylashgan joyi va boshqalar.. , uning roziligisiz. Natijada, ko'plab Internet foydalanuvchilari shaxsiy hayoti va fe'l-atvori to'g'risida ma'lumot tarqatish bilan bog'liq huquqbuzarliklardan aziyat chekmoqda.

Shu sababli, shaxsga oid ma'lumotlarni himoya qilish va xavfsizligini ta'minlash eng dolzarb ahamiyatga ega bo'lgan masala sifatida qaralmoqda. Jumladan, O'zbekiston Respublikasida ham «Shaxsga doir ma'lumotlar to'g'risida» gi Qonun qabul qilindi va bu qonunda inson va fuqaroning konstitutsiyaviy huquq va erkinliklariga rioya etish, shaxsga doir ma'lumotlarga ishlov berish maqsadlari va usullarining qonuniyligi, shaxsga doir ma'lumotlarning aniqligi va ishonchliligi, shaxsga doir ma'lumotlarning maxfiyligi va himoya qilinganligi, sub'ektlar, mulkdorlar va operatorlar huquqlarining tengligi, shaxs,

jamiyat hamda davlatning xavfsizligi asosiy printsiplar sifatida mustahkamlangan[5].

Raqamli texnologiyalar asrida yashayotganimizda, biz yuqorida shaxslar haqidagi ma`lumotlarni himoya qilish tobora muhim ahamiyat kasb etayotganiga guvoh bo`ldik. Chunki huquq va manfaatlarni himoya qilish shaxslarning eng muhim huquqlaridan biri bo`lgan immunitetni turli axborot hujjatlaridan himoya qilishda ko`proq ko`rinadi. Shu sababli, shaxslar to`g`risidagi ma`lumotlarni himoya qilish, undan turli xil manipulyatsion maqsadlarda foydalanishni oldini olish va shaxsning irodasiga zid bo`lgan usul va shakllarda foydalanishni oldini olish masalasi har qachongidan ham dolzarbdir. Axborot texnologiyalaridagi o`zgarishlar shaxsiy hayotning shaxsiy hayotini himoya qilish zarurligini yanada oshirdi. Sun`iy yo`ldoshlarning ortib borayotgan imkoniyatlari, shuningdek, dunyoning istalgan nuqtasidan inson hayotini kuzatishga imkon beradi. Bu fuqarolarning shaxsiy hayotni himoya qilish choralarini kuchaytirishni talab qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO`YXATI

1. O`zbekiston Respublikasi Mehnat kodeksi. O`zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Axborotnomasi, 1996 y., 1-songa ilova; O`zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to`plami, 2016 y., 17-son, 173-modda, 52-son, 597-modda.
2. O`zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi "O`zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo`yicha Harakatlar strategiyasi to`g`risida"gi PF 4947-sonli Farmoni. O`zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to`plami, 2017 y., 6-son, 70-modda.
3. Usmanova M.A., Tursunov Y. Mehnat huquqi. T.: TDYUI, 2009. – 223 bet.
4. O`zbekiston Respublikasi Mehnat kodeksiga sharxlar. Mualliflar jamoasi. – T.: TDYUI, 2008. – 985 bet.
5. Mualliflar jamoasi. Mehnat huquqi. Darslik. –T.: TDYU nashriyoti, 2018. – 547 bet.